

BADIIY ADABIYOT ASOSIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA METODIK YONDASHUVLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada tanqidiy fikrlash tushunchasining nazariy va pedagogik asoslari, shuningdek, ona tili va badiiy adabiyot darslari orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi o'rganilgan. Tadqiqotda tanqidiy fikrlashning kognitiv, psixologik va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilingan, badiiy adabiyotning o'quvchilarda mantiqiy va ijodiy fikrlashni shakllantirishdagi roli ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, interfaol pedagogik metodlar va refleksiya jarayonlari orqali tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish yo'llari bayon qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, badiiy adabiyot asosida amalga oshiriladigan metodik yondashuvlar o'quvchilarda faktlarni tahlil qilish, xulosalar chiqarish, turli qarashlarni solishtirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqotning amaliy ahamiyati pedagoglarga o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun samarali vositalarni tanlash va qo'llash bo'yicha tavsiyalar berishdir.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, badiiy adabiyot, ona tili darslari, pedagogik metodlar, interfaol ta'lim, refleksiya.

Abstract. This article examines the theoretical and pedagogical foundations of critical thinking and explores methods for developing critical thinking skills among students through native language and literary lessons. The study analyzes cognitive, psychological, and social aspects of critical thinking and highlights the role of literature in shaping students' logical and creative thinking. Additionally, it outlines ways to develop critical thinking skills through interactive pedagogical methods and reflective processes. The findings indicate that literature-based methodological approaches significantly enhance students' ability to analyze facts, draw conclusions, compare different viewpoints, and think independently. The practical significance of the study lies in providing teachers with effective tools and strategies to foster critical thinking skills in learners.

Keywords: critical thinking, literature, native language lessons, pedagogical methods, interactive learning, reflection.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и педагогические основы критического мышления, а также методы развития навыков критического мышления у учащихся через уроки родного языка и литературы. Исследование анализирует когнитивные, психологические и социальные аспекты критического мышления, подчеркивает роль литературы в формировании логического и творческого мышления учащихся. Кроме того, описаны способы развития критического мышления с помощью интерактивных педагогических методов и процессов рефлексии. Результаты исследования показывают, что методические подходы на основе литературных произведений значительно повышают способность учащихся анализировать факты, делать выводы, сравнивать различные точки зрения и мыслить самостоятельно. Практическая значимость исследования заключается в предоставлении педагогам эффективных инструментов и стратегий для развития критического мышления у учащихся.

Ключевые слова: критическое мышление, литература, уроки родного языка, педагогические методы, интерактивное обучение, рефлексия.

Kirish. Tanqidiy fikrlash zamonaviy ta'lim jarayonida eng dolzarb va muhim kompetensiyalardan biri sifatida qaraladi. U inson tafakkurining yuqori darajalaridan bo'lib, mavjud voqelikni tahlil qilish, faktlarni ajratib olish, turli qarashlarni solishtirish, xulosalar

chiqarish va ongli ravishda qaror qabul qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Tanqidiy fikrlash shaxsning bilim olish jarayonidagi faolligi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u nafaqat faktlarni yodlash, balki ularni mantiqiy tahlil qilish, baholash va yangi vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi. Shu bois tanqidiy fikrlash o'quvchilarda mustaqil, ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlarda tanqidiy fikrlash tushunchasining ko'plab talqinlari mavjud. John Dewey uni "refleksiv fikrlash" deb atab, insonning shoshilinch xulosalardan tiyilishi, har bir holatni chuqur tahlil qilishi va ongli qaror qabul qilishi zarurligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, Vygotskiy tanqidiy fikrlashni ijtimoiy-madaniy taraqqiyot mahsuli sifatida ko'rib, uning rivojida muloqot, ijtimoiy tajriba va ta'limning o'rni katta ekanini ta'kidlaydi. Bloomning taksonomiyasida tanqidiy fikrlash eng yuqori kognitiv bosqich — tahlil, sintez va baholashni o'z ichiga oladi. Bu uch bosqich o'quvchida faktlarni tahlil qilish, yangi model yaratish va xulosani baholash qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida tanqidiy fikrlashga bo'lgan talab ortib bormoqda. Bu jarayonda Paul va Elder modeli keng qo'llanilmoqda. Unga ko'ra, tanqidiy fikrlash — bu fikrlash jarayonini sifatli, intizomli va ongli boshqarish qobiliyatidir. Paul va Elder tanqidiy fikrlashni fikr elementlari (maqsad, savollar, ma'lumotlar, tushunchalar, taxminlar, xulosalar, qarashlar, kontekst) va fikr me'yorlari (aniqlik, chuqurlik, izchillik, dolzarblik, mantiqiylik, kenglik, adolatlilik) orqali shakllantirish mumkin deb ta'kidlaydi. Shu tarzda, tanqidiy fikrlash o'quvchiga nafaqat bilimlarni o'zlashtirish, balki ularni baholash va yangi sharoitlarda qo'llash ko'nikmasini beradi.

Tanqidiy fikrlashning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda jamiyat, axborot va texnologiya sharoitida inson turli manbalardan katta hajmdagi ma'lumotlarni qabul qiladi. Shu ma'lumotlar orasida ishonchli va noto'g'ri, foydali va zararli axborotlar aralash bo'ladi. Shuning uchun o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish — ularni mustaqil, analitik va mantiqiy qaror qabul qiladigan shaxs sifatida tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi. Tanqidiy fikrlash o'quvchilarda faqat bilimni yodlash emas, balki uni tahlil qilish, baholash, solishtirish va xulosalar chiqarish qobiliyatini shakllantiradi.

Tanqidiy fikrlashni o'rgatish jarayonida shuningdek, o'quvchilarning shaxsiy fazilatlarini — o'ziga ishonch, mas'uliyat, intellektual halollik, mustaqillik va refleksivlik muhim rol o'ynaydi. O'quvchi o'z fikrini erkin ifoda etish, xatolarni tan olish, turli qarashlarni solishtirish va dalillar asosida xulosaga kelish qobiliyatini rivojlantirganida, u tanqidiy fikrlash jarayonida muvaffaqiyatli bo'ladi. Shu bilan birga, o'quvchi muloqot, hamkorlik va bahs-munozara orqali boshqa fikrlarni tinglash, ularni tahlil qilish va solishtirish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa tanqidiy fikrlashning ijtimoiy komponentini shakllantiradi.

Badiiy adabiyot esa tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Adabiy matnlar o'quvchilarda tahlil, taqqoslash, baholash, muhokama va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Personajlar xarakteri, voqealar rivoji, konfliktlar va g'oyaviy mazmun o'quvchilarni mulohaza yuritishga, savol berishga va fikr almashishga undaydi. Shu bois badiiy adabiyot asosida tanqidiy fikrlashni shakllantirish pedagogik jarayonning muhim komponenti hisoblanadi.

Kirish bo'limida ta'kidlanadiki, tanqidiy fikrlash o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, bilimni chuqur o'zlashtirishi va hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishi uchun zarur kompetensiyadir. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotning maqsadi ona tili va badiiy adabiyot darslari orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi va tamoyillarini aniqlashdir. Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Tanqidiy fikrlash tushunchasini nazariy jihatdan tahlil qilish;
2. Tanqidiy fikrlashning kognitiv, psixologik va ijtimoiy asoslarini aniqlash;
3. Pedagogik yondashuvlar va interfaol metodlar orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullarini o'rganish;
4. Badiiy adabiyot orqali tanqidiy fikrlashni shakllantirish mexanizmlarini tavsiflash;
5. Tadqiqot natijalari asosida pedagogik tavsiyalar ishlab chiqish.

Adabiyotlar tahlili. adabiyotlar tahlili. Ushbu maqolada tanqidiy fikrlashning nazariy va pedagogik asoslarini o'rganish jarayonida foydalanilgan adabiyotlar turli yo'nalishlar bo'yicha birlashtirildi: klassik nazariy asarlar, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar, pedagogik qo'llanmalar va badiiy adabiyot

orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha ilmiy ishlar. Bu manbalar tadqiqotning ilmiy asosini mustahkamlash, metodologik yondashuvlarni aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Klassik pedagogik va falsafiy manbalar, jumladan, Bloom, Dewey va Vygotsky ishlarida tanqidiy fikrlashning nazariy asoslari bayon qilingan. Bloomning taksonomiyasi tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda kognitiv jarayonlar — tahlil, sintez va baholash bosqichlarini ajratib ko'rsatadi. Dewey reflektiv fikrlash konsepsiyasi orqali o'quvchining ongli qaror qabul qilish va xatolar orqali o'rganish imkoniyatlarini ta'kidlaydi. Vygotsky esa ijtimoiy-madaniy yondashuvni ilgari surib, tanqidiy fikrlashning rivojlanishida muloqot, guruh tajribasi va interaktiv ta'lim jarayonining ahamiyatini ko'rsatadi. Shu manbalar tadqiqotning nazariy poydevorini tashkil etadi va o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirishning ilmiy asoslarini aniqlash imkonini beradi.

Zamonaviy nazariy ishlardan Paul va Elder modeli tanqidiy fikrlashni tizimli va metodologik nuqtai nazardan tahlil qiladi. Ularning yondashuvi fikrlash elementlari va me'yorlari orqali tanqidiy fikrlashni tizimli ravishda shakllantirishni taklif qiladi. Bu esa maqolada o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha interfaol metodlar va refleksiya jarayonlarini aniqlashga xizmat qilgan.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar, masalan, Hautamäki, Smith va Johnson, Xolmirzayev, Ibrohimova, tanqidiy fikrlashni o'quvchilarda rivojlantirishning amaliy yondashuvlarini tavsiflaydi. Ular interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha ishlari va refleksiya orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning samarali usullarini ko'rsatadi. Smith va Johnson badiiy adabiyot asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish tajribasini keltirgan, bu esa maqolada metodik tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo'ldi.

O'zbek olimi, Xolmirzayev ona tili va badiiy adabiyot darslarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan. Ularning ishlarida o'quvchilarda tahlil qilish, solishtirish, xulosalar chiqarish, turli fikrlarni baholash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha aniq tavsiyalar berilgan. Shu manbalar O'zbekiston sharoitida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning pedagogik va metodik jihatlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro manbalar, Lipman, Fisher, Facione, tanqidiy fikrlashni tizimli shakllantirish va o'quvchilarning mantiqiy va ijodiy fikrlash qobiliyatini oshirishga oid ilmiy asoslar yaratadi. Ularning yondashuvlari badiiy adabiyot orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning metodik yo'nalishlarini aniqlashda qo'llanilgan. Shu tarzda, maqolada xalqaro va milliy manbalarni uyg'unlashtirish orqali tanqidiy fikrlashning nazariy va amaliy jihatlarini mukammal yoritilgan.

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar tadqiqotga quyidagi imkoniyatlarni berdi: tanqidiy fikrlashning ilmiy-nazariy asoslarini aniqlash, o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish tamoyillari va komponentlarini belgilash, badiiy adabiyot asosida pedagogik yondashuvlar va interfaol metodlarni tanlashda amaliy asos yaratish, O'zbekiston ta'lim tizimida tanqidiy fikrlashni shakllantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish. Shu tarzda, umumiy adabiyotlar tahlili maqolani ilmiy asos bilan mustahkamlab, tadqiqot natijalarini ishonchli qiladi va pedagogik tavsiyalarni ilgari surishda mustahkam poydevor yaratadi.

Metodlar. Ushbu tadqiqotda o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi va pedagogik yondashuvlarni aniqlash uchun sifatli va amaliy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy vazifasi ona tili va badiiy adabiyot darslarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishga qaratilgan interfaol va reflektiv pedagogik metodlarni aniqlash, ularning samaradorligini baholash va pedagogik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot obyekti sifatida boshlang'ich maktab o'quvchilari, subyekti esa ularning tanqidiy fikrlash ko'nikmalari va badiiy matnlarni tahlil qilish jarayoni bo'ldi. Tadqiqot maktab sharoitida, ona tili va badiiy adabiyot darslarida olib borildi. Tadqiqotning ilmiy nazariy asosini Bloomning kognitiv taksonomiyasi, Dewey va Vygotsky nazariyalari, Paul va Elder tanqidiy fikrlash modeli tashkil etdi. Ushbu nazariy asoslar o'quvchilarda tahlil qilish, baholash, solishtirish va xulosalar chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun pedagogik metodlarni tanlashda yo'l-yo'riq sifatida xizmat qildi.

Tadqiqotda qo'llangan asosiy metodlar quyidagilardan iborat: kuzatuv, eksperiment, interfaol mashg'ulotlar, test va savol-javoblar orqali baholash, shuningdek, o'quvchilarning reflektiv yozuvlari va muhokama mashg'ulotlaridan foydalanish. Kuzatuv metodi o'quvchilarning

badiiy matnlarni tahlil qilish jarayonidagi faolligi, ularning mustaqil fikr bildirish qobiliyati va pedagogik metodlarga munosabati tahlil qilish imkonini berdi. Eksperimental metod yordamida o'quvchilarni sinov va nazorat guruhlariga ajratib, interfaol metodlar va an'anaviy dars metodlarining samaradorligi solishtirildi. Interfaol mashg'ulotlar esa o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, turli qarashlarni solishtirish va xulosalar chiqarish jarayonini rag'batlantirishga xizmat qildi.

Tadqiqot jarayonida o'quvchilarga badiiy matnlar asosida tahlil, baholash va muhokama mashg'ulotlari tashkil etildi. Bu mashg'ulotlarda o'quvchilarga voqealar rivojini, personaj xarakterini, konfliktni tahlil qilish va turli qarashlarni solishtirish vazifalari berildi. Shu bilan birga, o'quvchilarning yozma ishlarini tahlil qilish orqali ularning mustaqil fikrlash va refleksiv ko'nikmalari baholandi. Savol-javob metodlari esa o'quvchilarning fikrini tezkor aniqlash, mantiqiy tahlil qilish va qaror qabul qilish qobiliyatini kuzatishda qo'llanildi.

Tadqiqotda shuningdek, badiiy adabiyot asosida interfaol metodlarni qo'llashning samaradorligini aniqlash maqsad qilingan. Bu metodlar qatoriga guruh ishlari, muammoli vazifalar, loyiha ishlari, muhokama va debat mashg'ulotlari kiradi. Guruh ishlari o'quvchilarda hamkorlikda fikrlash, boshqalarning fikrini tinglash va baholash ko'nikmalarini shakllantirdi. Muammoli vazifalar esa o'quvchilarda analitik va mantiqiy fikrlashni rivojlantirdi. Loyiha ishlari va debat mashg'ulotlari o'quvchilarda mustaqil xulosalar chiqarish va argumentatsiyalash qobiliyatini kuchaytirdi. Shu bilan birga, refleksiv mashg'ulotlar orqali o'quvchilar o'z fikrini yozma shaklda bayon qilish, tahlil qilish va baholash imkoniyatiga ega bo'ldi.

Tadqiqotda interfaol va an'anaviy metodlarning samaradorligini baholash uchun testlar va kuzatuv natijalari solishtirildi. Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol pedagogik metodlar yordamida amalga oshirilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda tanqidiy fikrlashning barcha komponentlarini — tahlil, sintez, baholash, solishtirish va xulosalar chiqarish — sezilarli darajada rivojlantirdi. An'anaviy metodlarda esa bu ko'nikmalar nisbatan past darajada rivojlanganligi kuzatildi. Shu bilan birga, o'quvchilarning badiiy matnlarni tahlil qilish va muhokama qilishdagi faolligi interfaol metodlar yordamida oshgani aniqlandi.

Metodlar bo'limida shuningdek, tadqiqotning etika tamoyillari ham hisobga olindi. Tadqiqotda qatnashgan o'quvchilarning roziligi olinib, ularning shaxsiy ma'lumotlari va natijalari maxfiy saqlandi. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va intellektual o'sishiga zarar yetkazilmasligi ta'minlandi.

Shu tarzda, tadqiqot metodlari o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish jarayonini tizimli, ilmiy asoslangan va amaliy jihatdan samarali usullar bilan tashkil etishga imkon berdi. Tadqiqot natijalari pedagogik amaliyotda ona tili va badiiy adabiyot darslarida interfaol metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo'ldi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining badiiy adabiyot asosida rivojlanish darajasini aniqlashga qaratildi. Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol pedagogik metodlar yordamida o'tkazilgan darslar o'quvchilarda tanqidiy fikrlashning barcha komponentlarini sezilarli darajada rivojlantirdi. O'quvchilar tahlil qilish, sintez qilish, baholash, solishtirish va xulosalar chiqarish qobiliyatlarini faol ishlatish imkoniga ega bo'ldi. Bu esa badiiy matnlarni tahlil qilish jarayonida o'quvchilarning faolligi va ishtirokini sezilarli darajada oshirdi.

Kuzatuv va test natijalari shuni ko'rsatdiki, eksperimental guruh o'quvchilari badiiy matnlarni o'zaro solishtirish va muhokama qilish jarayonida yuqori darajada mustaqil fikrlashni namoyon qilgan. Ular o'qigan matnlardagi muammoli vaziyatlarni aniqlash, personajlarning qarorlarini tahlil qilish, turli qarashlarni solishtirish va o'z xulosalarini asoslash kabi vazifalarni muvaffaqiyatli bajara olgan. Shu bilan birga, an'anaviy metodlar yordamida o'tkazilgan darslarda o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalari nisbatan past darajada rivojlanganligi kuzatildi va ularning faolligi cheklangan edi.

Eksperiment jarayonida interfaol metodlar yordamida o'quvchilarning refleksiv yozuvlari va muhokama mashg'ulotlaridagi javoblari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar matnlarni o'qib, voqealarni tahlil qilishda, personaj xarakterlarini baholashda va konfliktlarni aniqlashda yuqori darajada mustaqil fikrlashni qo'llay olgan. Shu bilan birga, o'quvchilar o'z

fikrlarini yozma va ogʻzaki ravishda aniq ifodalash koʻnikmalarini ham rivojlantirdi, bu esa tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi muhim komponent hisoblanadi.

Shuningdek, loyiha ishlari, guruh mashgʻulotlari va debatlar orqali oʻquvchilar mantiqiy fikrlash va argumentatsiyalash qobiliyatlarini yanada rivojlantirdi. Natijalar shuni koʻrsatdiki, interfaol pedagogik metodlar yordamida tashkil etilgan mashgʻulotlar oʻquvchilarda tanqidiy fikrlashni mustahkamlash bilan birga, ularning ijodiy fikrlashini va muloqot koʻnikmalarini ham oshirdi. Guruh ishlari oʻquvchilarga boshqalarning fikrini tinglash va baholash imkonini berdi, muammoli vazifalar esa ularning analitik va mantiqiy fikrlash qobiliyatini kuchaytirdi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, ona tili va badiiy adabiyot darslarida interfaol pedagogik metodlarni qoʻllash orqali oʻquvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish samaradorligi aniq namoyon boʻldi. Eksperiment natijalari shuningdek pedagoglarga metodik tavsiyalar ishlab chiqishda asos boʻldi. Natijalardan kelib chiqqan holda, maqolada badiiy adabiyot asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning amaliy tavsiyalari ishlab chiqildi va bu tavsiyalar pedagogik jarayonda qoʻllanilishi mumkinligi koʻrsatildi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari badiiy adabiyot orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali yondashuvlarini tasdiqlaydi. Oʻquvchilarda mustaqil fikrlash, analitik va refleksiv koʻnikmalar, muloqot va argumentatsiya qobiliyatlari interfaol pedagogik metodlar yordamida sezilarli darajada rivojlandi. Shu bilan birga, natijalar oʻquv jarayonida metodik yondashuvlarni tanlash va qoʻllash boʻyicha pedagogik tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bloom, B. S. *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. New York: Longmans, 1956.
2. Dewey, J. *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Boston: D.C. Heath, 1933.
3. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
4. Paul, R., Elder, L. *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. Pearson, 2006.
5. Lipman, M. *Thinking in Education*. Cambridge University Press, 2003.
6. Hautamäki, J. *Critical Thinking and Learning Improvement in Primary Education*. Helsinki: University of Helsinki Press, 2019.
7. Smith, J., Johnson, K. "Developing Critical Thinking Skills in Primary School Students: A Literary Approach." *Journal of Educational Psychology*, 2020, №4, pp. 112–128.
8. Xolmirzayev, A. *Boshlangʻich taʼlimda fikrlashni rivojlantirish metodlari*. Toshkent: Maʼnaviyat, 2021.
9. Ibrohimova, M. F. "Ona tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali usullari." *Boshlangʻich taʼlim jurnali*, 2021, №2, 45–52-betlar.
10. Hasanov, R. *Pedagogik texnologiyalar va tanqidiy fikrlash*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
11. Qodirova, N. "Badiiy matn asosida oʻquvchilarda idrokiy faoliyatni rivojlantirish." *Taʼlim va rivojlanish jurnali*, 2020, №6, 67–73-betlar.
12. Karimova, D. *Adabiyot darslarida innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: Akademnashr, 2019.
13. Johnson, D., & Brown, P. "Literature-Based Instruction for Critical Thinking Development." *International Journal of Literacy Studies*, 2021, vol. 9, issue 3.
14. Norris, S. P., & Ennis, R. H. *Evaluating Critical Thinking*. Pacific Grove, CA: Midwest Publications, 1989.
15. Fisher, A. *Critical Thinking: An Introduction*. Cambridge University Press, 2011.
16. Facione, P. A. *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Measured Reasons LLC, 2015.